

# L'Himne Andorrà

Pau Chica Fernàndez

Arxiu Nacional d'Andorra



*historia.ad*



# Fimre Andorra



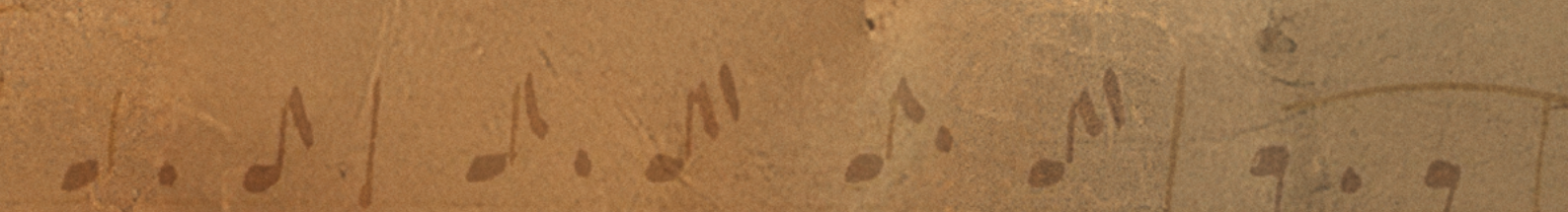
non pa — re d'ho a — larls me deat



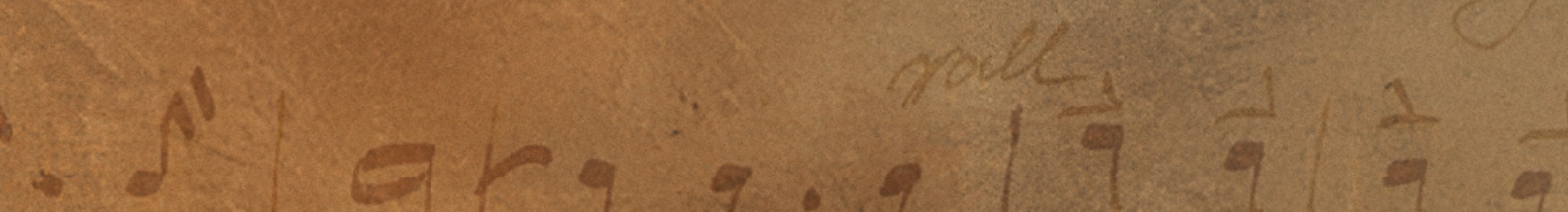
de Meut vell la gran mare prin



sol's orata l'umica



ient i lliure onse se — g



osku hors roll En un principis de fe

## L'HIMNE ANDORRÀ

Pau Chica Fernández. Arxiu Nacional d'Andorra

El 1914 naixia el que anys més tard es convertiria en l'himne oficial d'Andorra: *El gran Carlemany*.

Fins aquell any Andorra no disposava d'himne propi, com ens confirma la gestió d'una carta de Pierre de Schurowsky, cap de l'orquestra de l'Òpera Imperial de Rússia de Sant Petersburg, dirigida a l'ambaixador francès a Espanya.<sup>1</sup> A la missiva Schurowsky explica que estava fent un recull dels himnes oficials del món i preguntava si Andorra tenia himne propi. Com l'ambaixador ho desconeixia, va demanar al prefecte dels Pirineus Orientals i delegat permanent de França pels assumptes d'Andorra, Adrien Bonhoure, si podia respondre al músic rus. No coneixem exactament la resposta però sí que entre les cartes de l'ambaixador i del delegat permanent hi apareixen quatre partitures: un fragment de la marxa *El valle de Andorra*, part de la popular sarsuela homònima estrenada l'any 1852 sota la direcció de Luís de Olona i amb música de Joaquín Gaztambide; una partitura d'un ball pla i un altra d'un contrapàs, bases musicals per a nombroses danses populars i participatives de Catalunya i Andorra;<sup>2</sup> i -sorprenentment- també l'espanyol *Himno de Riego*, en desús a Espanya des del 1874. És probable que Bonhoure, a falta d'himne andorrà, acabés fent un recull de partitures de cançons que ell considerava en certa manera més populars a les Valls d'Andorra o que directament sabia que s'havien tocat a Andorra -ja que son partitures instrumentals- tot i que sorprèn que el prefecte no inclogués també entre el recull *La Marsellesa* com a símbol de la cosobirania francesa al país.

A partir d'aquell any i fins al 1914 van apareixent a la documentació consultada diferents propostes per dotar Andorra d'un himne propi. Tot i que en clau còmica, l'any 1890 Francesc Matheu i Fornells, advocat, traductor i poeta català que solia estiuejar a Puigcerdà (la Cerdanya), publicava l'*Himne andorrà*, que es definia com una "gràfica descripció dels trets que caracteritzen aquell poble (Andorra)" i que tenia com a tornada: "A Espanya i França envia a la porra; no hi ha altra terra com la d'Andorra".<sup>3</sup>

1. Arxiu Nacional d'Andorra (ANA), *Documentació digitalitzada dels Arxius Departamentals de l'Arièja: afers diversos*, 1889, ADA-1J30.
2. Tant el ball pla com sobretot el contrapàs van gaudir de força popularitat a les Valls especialment entre finals del segle XIX i principis del XX. Vegeu, per exemple: ARMENGOL, T., *Més de 100 anys de contrapàs a Andorra la Vella, Andorra la Vella, Comú d'Andorra la Vella*, 2018.
3. PINYOL TORRENTS, R., "De l'Himne cerdà a l'Himne andorrà. Notes sobre estiueig, música i literatura al Puigcerdà de finals del segle XIX", *Querol: revista cultural de Cerdanya*, núm. 26 (2020), p.77-86.

Més seriosa era la proposta titulada *Lo cant de la Valira*, presentada amb el subtítol “Himne andorrà”, amb lletra de Josep Aladern i música del reusenc Jacint Vergés Gilabert. Aladern, pseudònim de Cosme Vidal i Rossich, va ser un escriptor i editor catalanista que l’octubre del 1891 va dedicar des d’Ordino<sup>4</sup> al seu amic, el metge andorrà Joaquim de Riba i Camarlot<sup>5</sup>, un himne que entre els seus versos recull el següent:

Reposa tranquil·la, oh terra andorrana, que ton repòs vetllen turons plens de gel que arriben al cel.  
Reposa tranquil·la, oh terra andorrana, la Espanya i la França vetllen lo teu son, una a cada espón (sic).<sup>6</sup>

A *Lo Cant de la Valira* també apareixen referències a pobles que haurien passat per Andorra (“Més de mil anys, que braus guerrers lluitant la conquistaren dels africans”) i als furs (“Canta Valira, canta d’Andorra los furs més sants”) motiu pel qual no podríem descartar que *El gran Carlemany* prenguéssim com a font d’inspiració aquest himne que no sembla, però, que acabés tenint gran repercussió al Principat.

L’himne definitiu va començar a gestar-se el 23 d’agost del 1913 quan el Copríncep episcopal, Joan Benlloch i Vivó, va iniciar a Roma les gestions per al reconeixement de la Mare de Déu de Meritxell com a patrona d’Andorra, títol que el Consell General ja havia acordat atorgar-li l’any 1873 després de segles de culte al país.<sup>7</sup> La proposta andorrana va ser acceptada pel papa el 13 de maig del 1914 i dos mesos i mig més tard, el 29 de juliol, el Consell General es reunia en sessió extraordinària per confirmar la notícia<sup>8</sup>.

Aquell dia el Consell General, liderat pel síndic Bonaventura Mestre Moles, va acordar declarar el 8 de setembre de cada any Festa nacional d’Andorra. I per a la Festa d’aquell any es va decidir preparar un programa d’actes especial, al Santuari de Meritxell, per celebrar la coronació de la Mare de Déu de Meritxell. El dia 8 s’estrenarien unes medalles encarregades pel Consell General amb l’escut d’armes d’Andorra a l’anvers i la imatge de la verge al revers. Les medalles, que s’havien de retornar a la fi dels respectius mandats, naixien amb la idea de convertir-se en símbol distintiu de les autoritats andorranes i en rebrien una els coprínceps, els veguers, els batlles, els síndics, els còsols i els consellers tant del Consell General com de les parròquies.

És en el marc de la preparació d’aquest acte de coronació oficial de la verge de Meritxell com a patrona d’Andorra on també hem de situar el naixement de l’avui himne oficial andorrà<sup>9</sup>. Segons el “Butlletí Oficial del Bisbat d’Urgell” (BOBU) aquell dia la banda del poble interpretaria “per primera vegada” l’himne andorrà<sup>10</sup>. Sembla que, degut a la solemnitat de l’acte i la seva importància per Andorra, el copríncep Joan Benlloch volgué dotar el

4. Aquella no va ser l’única ocasió en què Aladern va visitar les Valls. Entre el 7 i el 18 d’octubre del 1892 torna a Andorra i escriu *Cartas andorranes*, un text, que va ser reeditat l’any 1983, on narra les seves impressions del país: ALADERN, J., *Cartas andorranes*, Andorra, Promocions literàries: col·lecció Andorra Història i Literària, 1983.
5. Nascut el 1856 a la Casa Rossell d’Ordino, Joaquim de Riba va ser un metge andorrà que va exercir la seva professió principalment al poble de Josep Aladern, Alcover (Alt Camp), d’on fou nomenat metge i cirurgià de les famílies pobres de la localitat. De Riba també era fotògraf aficionat i es dona la circumstància que ell és considerat el primer fotògraf andorrà. Vegeu: ESCORIHUELA, I., *L’instant màgic: pioners de la fotografia andorrana (1884-1930)*, Andorra, Govern d’Andorra, 2014, p. 7-8: [ENLLAÇ \[En línia: 24 d’abril de 2024\]](#).
6. La lletra sencera va ser publicada a: ALADERN, J., “Lo Cant de la Valira. Himne andorrà”, *Occitania: revista literària i social de les terres de Llengua d’Òc*, núm. 5 (1 de maig de 1905), p. 9.
7. Vegeu: BARAUT, C., *Nostra Senyora de Meritxell. Patrona del Principat d’Andorra, 1873-1998*, Canillo, Aina, 1998.
8. ANA, *Llibre d’actes de les sessions del Consell General de les Valls d’Andorra, 1864-1940*, fol. 230. FCV-9485.
9. BARAUT, C., “Enric Marfany i Bons. Fill de Sant Julià de Lòria. Autor de l’Himne Nacional d’Andorra”, *Església d’Urgell*, núm. 238 (març, 1995), p. 5-7; *Àgora cultural*, núm. 22, 23, 24 (abril, 2014), p. 38-39.
10. “Programa de les festes que es faran a les Valls d’Andorra amb motiu de la proclamació canònica de Nostra Senyora de Meritxell per patrona del Principat”, *Butlletí Oficial del Bisbat d’Urgell*, núm. 15, any 59 (1 d’agost de 1914. BOBU, tom 1913-1915), p. 246-248.

país d'un himne nacional. Benlloch va escriure la lletra i mossèn Enric Marfany, compositor i organista de la Catedral de la Seu d'Urgell, la va musicar: acabava de nàixer El gran Carlemany.

Tot estava llest per a l'estrena de l'himne andorrà però el 12 d'agost d'aquell any el síndic Mestre rebia la següent carta del copríncep Benlloch:

“Tenint en compte les greus i difícils circumstàncies per que està travessant Europa, que tant afecta a tots els estats i de manera més directa a França, amb lo qual Andorra (...), hem determinat suspendre y aplaçar per quan acabin i es presentin millors dies les festes projectades per al 8 de setembre.”<sup>11</sup>

La decisió feta pública al BOBU del dia 17 d'agost del 1914<sup>12</sup> va ser enormement agraïda pel prefecte dels Pirineus Orientals, Pierre Emery. Tot apunta, doncs, a que *El gran Carlemany* va haver d'esperar per la seva estrena en públic si bé una notícia -que no hem pogut localitzar per a aquest article- afirma que l'himne es va estrenar el 8 de setembre del 1914 en el curs de la Festa de Meritxell.<sup>13</sup> Tenint en compte la suspensió dels actes de Meritxell d'aquell any considerem que aquesta notícia, que també apareix reproduïda a la citada revista *Àgora cultural*,<sup>14</sup> seria un fals històric que probablement va ser escrit amb posterioritat al 8 de setembre del 1921, moment en que sí que es va coronar oficialment a la Verge de Meritxell.

La Primera Guerra Mundial (1914-1918) i la sensibilitat d'un copríncep episcopal que buscava mantenir unes relacions cordials amb el seu homònim francès evitant actes d'eufòria enmig d'una guerra amb participació del país veí havien impedit l'estrena de l'himne. Però que *El Gran Carlemany* ja estava llest per ser interpretat va ser una evidència quan el 1914 els barcelonins Talleres de grabado y estampación musical de A. Boileau y Bernasconi van editar i publicar les lletres i partitures de *Himne andorrà i marxa del Consell*.<sup>15</sup> A continuació, reproduïm la lletra d'*El Gran Carlemany*:

“El gran Carlemany, mon Pare,  
dels alarbs em deslliurà,  
i del cel vida em donà,  
de Meritxell la gran Mare.  
Princesa nasquí i Pubilla,  
entre dos nacions neutral;  
sols resto l'única filla  
de l'imperi Carlemany.  
Creient i lliure onze segles,  
creient i lliure vull ser.  
Siguen els furs mos tutors  
I mos Prínceps defensors!”

11. ANA, *Documentació relativa a la celebració de festes nacionals, principalment del dia de Nostra Senyora de Meritxell*, 1914, FCV-1187.

12. “Aviso”, *Butletí Oficial del Bisbat d'Urgell*, núm. 16, any 59 (17 d'agost de 1914. BOBU, tom 1913-1915), p. 254

13. POL, A., “Cent anys de l'himne andorrà”, *El Periòdic d'Andorra*, 6 de setembre de 2014: [ENLLAÇ \[En línia: 19 d'abril de 2024\]](#).

14. BARAUT, C., “Enric Marfany i...” op. cit.

15. La Biblioteca Nacional d'Andorra disposa d'un exemplar: MARFANY BONS, E., *Himne andorrà i marxa del Consell*, Barcelona, Talleres de grabado y estampación musical de A. Boileau y Bernasconi, 1914.

En primer lloc, cal fer notar les ja esmentades similituds d'aquest himne amb *Lo cant de la Valira* de Josep Aladern. Però l'himne del 1914 marca una clara diferència amb el cant del 1891 quan situa Carlemany com a gran protagonista de la lletra. Tal com afirma l'historiador Oliver Vergés,<sup>16</sup> la intencionalitat de la lletra sembla que és indissociable a la tradició històrica del moment, quan es donava una importància cabdal a la Carta Poble entesa com l'origen i la garantia de l'estatus polític i jurídic d'Andorra, si bé ja aleshores se'n començava a qüestionar l'autenticitat. En tot cas, situar Carlemany com al pare fundador d'un país neutral entre dos grans monarquies i que a la vegada seria l'únic estat que hauria perdurat inalterable en la història lliga perfectament amb el relat nacional que s'estava construint a Andorra en aquells anys.

Que l'origen d'*El Gran Carlemany* va ser el 1914 està fora de dubtes, però el moment en què va ser interpretat per primera vegada n'ha generat força. La hipòtesi més estesa encara avui dia és la que defensa que l'himne es va interpretar en públic i oficialment per primera vegada el 8 de setembre del 1921,<sup>17</sup> dia de la coronació oficial de la Mare de Déu de Meritxell com a Patrona d'Andorra. Hauria estat sis anys més tard del previst, quan efectivament es van portar a terme les celebracions inicialment programades per l'any 1914 i en el marc d'aquestes es va cantar "l'himne nacional andorrà".<sup>18</sup> Ara bé, tindria sentit que un himne escrit i publicat l'any 1914 no s'interpretés per primera vegada fins a l'any 1921?

Com apunta el divulgador Antoni Pol, és lògic pensar que l'himne s'interpretés en diverses ocasions des del mateix 1914,<sup>19</sup> més encara si tenim en compte que el 2 d'abril del 1917 el Consell General "admet com a himne nacional d'Andorra"<sup>20</sup> la composició de Benlloch i Marfany. Curiosament, pocs dies més tard d'aquella declaració apareixia a la publicació *La il·lustració catalana* una nova proposta d'himne andorrà que l'autor, el poeta català Josep Alemany i Borràs, dedicava al copríncep Benlloch; un himne en què Carlemany també tenia un protagonisme destacat.<sup>21</sup>

El procés d'adopció d'un himne que els habitants de tot un país sentin com a propi i com a símbol d'identitat no pot fer-se d'un dia per l'altre. És probable que entre 1914 i 1921 ens trobem a l'inici d'aquest procés i que *El gran Carlemany*, si bé no fos interpretat a cada acte oficial, anés guanyant més protagonisme a mesura que passaven els anys. La seva declaració com a himne nacional l'any 1917 seria un bon exemple d'aquest procés.

Podem confirmar que *El gran Carlemany* es va interpretar públicament i oficialment el 27 de juliol del 1920, en el marc dels actes de benvinguda a Andorra del nou copríncep episcopal, Justí Guitart i Vilardebó.<sup>22</sup> Segons la premsa de l'època, una orquestra

16. VERGÉS PONS, O., *Carlemany i Andorra. Història de la Carta Poble, el document que va originar una llegenda*, Encamp-Montellà, Anem Editors, 2021, p. 34-36.

17. La primera referència localitzada a aquest fet es troba al llibre *Andorra, el meu país* d'Albert Puigoriol (1963), adreçat als estudiants i il·lustrat per Pere Canturri. En el capítol "L'Himne" s'afirma que la primera interpretació oficial va ser el 8 de setembre de 1921 a Meritxell (PUIGORIOL, A., *Andorra, el meu país*, Andorra la Vella, Consell General, 2003, p. 17). Aquest error es va reproduir a la premsa (*Destino*, 1972) i a bibliografia posterior (FITER, 1974; PERUGA, 2009; VERGÉS, op. cit.), probablement per la creença que els actes de 1914 es van traslladar íntegrament al 1921, obviant que l'himne ja s'hauria interpretat abans.

18. "Solemne coronació de la imatge de Nostra Dona de Meritxell, Patrona de les Valls d'Andorra", *La Veu de Catalunya*, 15 de setembre de 1921, p. 12.

19. POL, A., "Cent anys de..." op. cit.

20. ANA, *Llibre d'actes de les sessions del Consell General de les Valls d'Andorra, 1864-1940*, fol. 235. FCV-9485.

21. ALEMANY I BORRÀS, J., "Himne Andorra", *La il·lustració catalana*, núm. 722 (8 d'abril de 1917), p. 230.

22. "Entrada en Andorra del nuevo Príncipe Soberano Illmo. Dr. Guitart", *Butletí Oficial del Bisbat d'Urgell*, núm. 15, any 65 (2 d'agost de 1920. BOBU, tom 1920-1921), p. 143-146.

que esperava l'arribada del copríncep a Sant Julià de Lòria, va interpretar "l'himne d'Andorra" mentre joves de la parròquia el cantaven.<sup>23</sup> Només amb aquesta notícia ja podríem desmentir la idea que *El gran Carlemany* no s'interpretés en públic i de forma oficial fins al 8 de setembre del 1921, però no és l'única referència.

Un any abans de la rebuda al copríncep Guitart tenim constància d'una altra cantada de l'himne andorrà a Sant Julià de Lòria. Va ser en el marc de la Festa Major de la parròquia, a la que va ser convidada per amenitzar-la l'orquestra Joventut Poblada, de la Pobla de Lillet (el Berguedà).<sup>24</sup> Sembla que els músics pobletans van assistir i tocar durant els històrics Ball de la Mar-ratxa i Ball Cerdà, a més de fer diversos concerts a la parròquia en els quals els era "rigorosament exigint tocar el nostre Himne Català, que era cantat i victorejat". La notícia afegeix que "per primera volta fou tocat per l'orquestra l'himne andorrà, que fou instrumentat pel jove director Josep Cristòfol d'una antiga partitura que se li facilità. Fou rebut amb creixent entusiasme".

Així doncs, sabem que el 1919 també es va interpretar *El gran Carlemany* en el marc d'una festa major parroquial i, per tant, dins d'un àmbit més distès i menys solemne, senyal inequívoc que l'himne començava a guanyar popularitat entre la població andorrana. El fet que es convidés a cantar l'himne una orquestra catalana també ens fa pensar en aquest creixent interès dels andorrans pel seu himne propi, a la vegada que sembla que l'himne català també gaudia de bona popularitat com a mínim al sud de les Valls.

Malauradament no hem trobat més referències a la interpretació pública de l'himne entre el 1914 i el 1919, però se'ns fa difícil pensar que el copríncep Benlloch, autor de la lletra, no se'l fes cantar en cap acte mentre va ser al capdavant de la diòcesi d'Urgell. Les cròniques del seu comiat l'any 1919 ens parlen de la gran estima que va deixar entre els habitants d'Andorra, que no van tardar ni tan sols un any a dedicar-li una plaça a Andorra la Vella i a fer-li un monument a Sant Julià de Lòria.<sup>25</sup> Costa de creure que en cap d'aquests actes es cantés l'himne andorrà com una mostra més d'agraïment i homenatge a Benlloch. Més encara si tenim en compte l'afecte aparent que Benlloch tenia per l'himne que va escriure: no sembla una casualitat que l'any 1925, a Burgos -d'on va ser nomenat arquebisbe l'any 1919- un sextet interpretés l'himne andorrà en el marc d'una entrega de premis a la Universitat Pontifícia de Burgos.<sup>26</sup>

Sembla que els anys vint son els de la consolidació pública d'*El gran Carlemany* com a himne nacional d'Andorra tant a dins com fins i tot a fora del país: un document nord-americà de l'any 1926 ens confirma que l'armada dels Estats Units disposava d'una còpia del "national anthem of the Republic of Andorra"<sup>27</sup> almenys

23. "Des de les Valls d'Andorra. Entrada del seu nou Príncep Sobirà, el bisbe d'Urgell Dr. Guitart", *La Veu de Catalunya*, 4 d'agost de 1920, p. 7.

24. "Berguedà Alt. Pobla de Lillet", *La Veu de Catalunya*, 23 d'agost del 1919, p. 9.

25. "La venida del señor Arzobispo", *El Castellano*, 11 de juny de 1919, p. 1.

26. "Distribución de premios a los alumnos de las Escuelas Dominicales de la Universidad Pontificia de Burgos", *El Castellano*, 13 de juliol de 1925, p. 3.

27. La denominació d'Andorra com a república és un error que es reproduïx força entre la diplomàcia estrangera i que en alguns moments també va ser emprada pel Consell General. Vegeu: CHICA FERNÁNDEZ, P., "Andorra i la Societat de Nacions (1921-1935)", Ex-Libris Casa Bauró, núm. 26, Andorra, Biblioteca Nacional d'Andorra, 2023: [ENLLAÇ \[En línia: 19 d'abril de 2024\]](#).

28. National Archives (NA), *Record Group 59: General records of the Department of State, 1910-1929*, 848k.00/850d.74/6

des d'aquell any.<sup>28</sup>

L'himne nacional va cantar-se en nombroses ocasions durant els anys següents. Al 1935, per exemple, sabem que l'himne es va cantar tant en els actes d'inauguració de la sucursal de la Caixa de Pensions a Andorra la Vella<sup>29</sup> com a les festes de Merixell.<sup>30</sup>

Com hem vist, el naixement de l'himne andorrà va veure's afectat per l'esclat de la Primera Guerra Mundial l'any 1914. I també va ser durant un nou conflicte d'abast mundial, la Segona Guerra Mundial (1939-1945), quan podem situar el gran punt d'inflexió d'*El gran Carlemany* com a himne oficial d'Andorra. Fins ara ens hi hem referit com a himne nacional d'Andorra, declarat com a tal pel Consell General l'any 1917, però en cap moment hem fet menció a la seva oficialitat.

Podem dir que des del moment en què *El gran Carlemany* és declarat himne nacional la seva oficialitat es dona per entesa. Però formalment l'himne no es va declarar oficial fins el 22 de desembre del 1942.<sup>31</sup> Aquell dia, el Consell General presidit pel síndic Francesc Cairat i Freixes, va prendre el següent acord:

“El M.I. Consell General declara oficial l'himne andorrà, lletra del qui fou Príncep de les Valls Doctor Benlloch i música del eminent compositor, fill d'Andorra, Reverend senyor Enric Marfany. Tanmateix l'Il·lustre Consell declara oficial l'escut andorrà tal com és sobre la porta d'entrada de Casa de la Vall: dividit en quatre quarts, el primer: bàcul mitra; el segon, dalt: tres barres vermelles sobre fons groc; el tercer, inferior: quatre barres vermelles sobre fons groc; i el quart: dos vaques daurades amb una campaneta cada una al coll sobre fons verd i mirant a fora de l'escut. La bandera oficial és de tres colors, sentit vertical: blau, groc i vermell, de les mateixes dimensions amb el blau lligat al pal.”

Casualment mossèn Enric Marfany havia mort dos mesos abans, el 15 de setembre del 1942, però no sembla que l'oficialitat de l'himne tingués relació amb aquesta notícia. No podem passar per alt que l'11 de novembre del 1942 l'Alemanya nazi iniciava l'ocupació definitiva de la França de Vichy i això significava que per primera vegada els nazis s'instal·larien a tocar d'Andorra, controlarien tota la frontera nord del país i posarien un punt de vigilància fixa al Pas de la Casa.

La situació generava molta intranquil·litat al Consell General, que temia una violació de la sobirania andorrana per part dels nazis i considerava en perill la seva independència, preocupacions que es poden veure plasmades a la sessió del Consell General del dia 14 de novembre del 1942.<sup>32</sup> El fet de declarar

29. “Crònica d'Andorra”, *La Veü de Catalunya*, 18 de juny de 1935, p. 17.

30. PORCHERON, L., “Dans les Vallées d'Andorre. La fête religieuse et nationale du 8 setembre”, *Le Petit Marsellais*, 6 de setembre de 1935, p. 5.

31. ANA, *Llibre d'actes de les sessions del Consell General de les Valls d'Andorra*, 1940-1961, fol. 43. FCV-9486.

32. ANA, *Llibre d'actes de les sessions del Consell General de les Valls d'Andorra*, 1940-1961, fol. 40-41. FCV-9486.



com a oficial l'himne andorrà i també l'escut i la bandera del país semblen emmarcar-se en una estratègia del Consell General de demostrar la seva sobirania amb l'oficialitat dels símbols nacionals propis d'un estat independent.

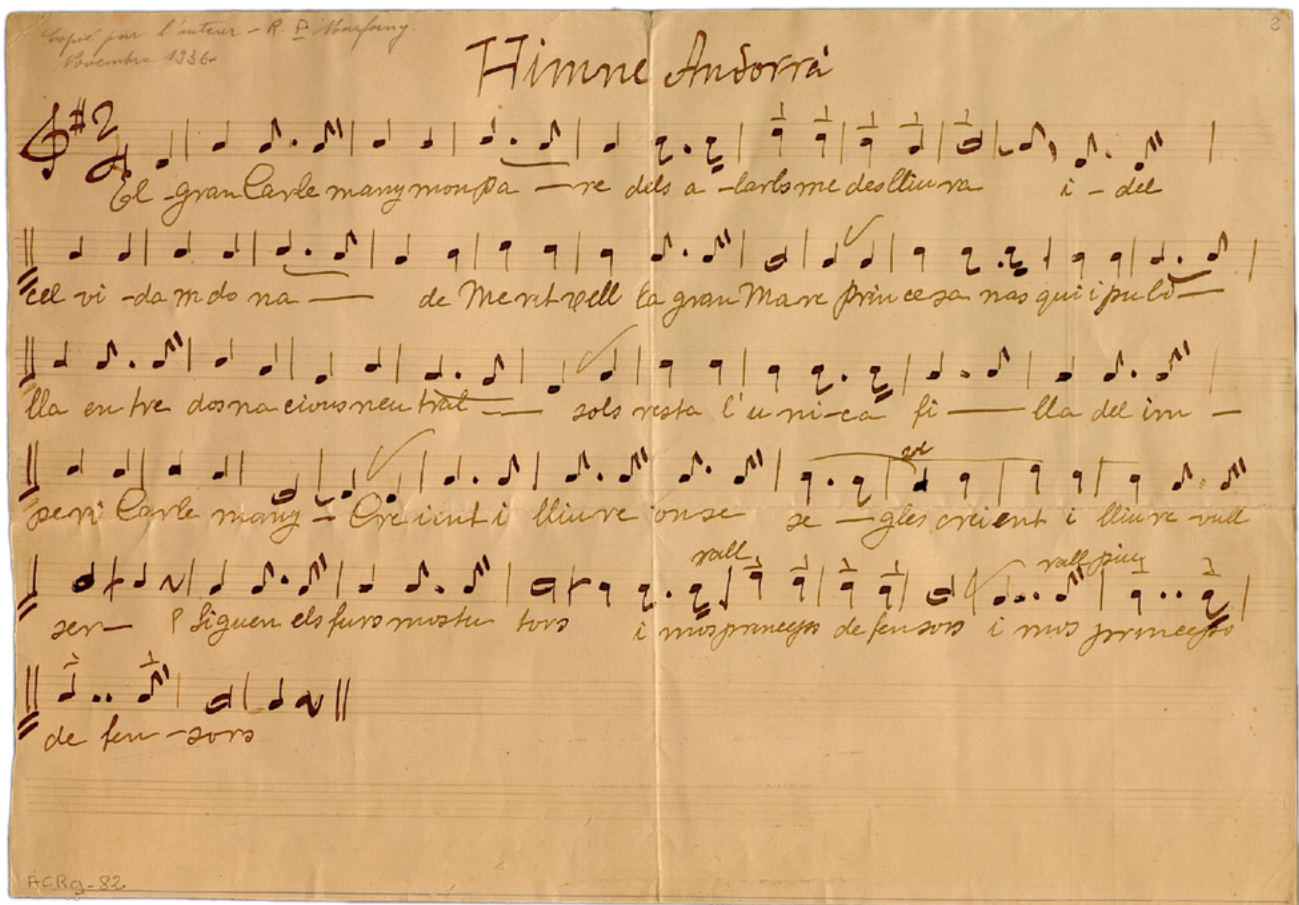
Afortunadament pels interessos d'Andorra els nazis no van atacar les Valls i el país es va mantenir independent amb *El gran Carlemany* com a himne nacional i oficial. És interessant trobar que l'1 de maig del 1943, dia en què el país va rebre el seu nou copríncep episcopal, Ramon Iglesias Navarri, es van cantar tres himnes a la plaça de Sant Julià de Lòria: *La Marsellesa* francesa, l'*Himne reial* espanyol i, com no podia ser d'altra forma, *El gran Carlemany*,<sup>33</sup> l'himne que havia nascut el 1914 s'havia convertit en nacional l'any 1917 i havia confirmat la seva oficialitat el 1942.

33. ANA, *Llibre d'actes de les sessions del Consell General de les Valls d'Andorra*, 1940-1961, fol. 48. FCV-9486.

34. *Constitució del Principat d'Andorra*, Andorra, Consell General-Principat d'Andorra, 1993, p. 4.

És aquell acord del 22 de desembre del 1942 la base de l'article 2.2 de la Constitució andorrana del 1993:

“L'himne nacional, la bandera i l'escut d'Andorra son els tradicionals”<sup>34</sup>



ANA, partitura de l'himne andorrà feta pel propi autor, R. P. Marfany, novembre 1936, ACRg-82).

# FONTS

## FONTS D'ARXIU:

- ▶ Arxiu Capitular i Diocesà d'Urgell (ACDU):
  - ▷ Fons: Butlletí Oficial del Bisbat d'Urgell (BOBU)
    - Cal Rafeló – Fundació Julià Reig (CRA).
- ▶ Arxiu Nacional d'Andorra (ANA):
  - ▷ Fons: Casa de la Vall.
  - ▷ Fons: Documentació digitalitzada provinent dels Arxius Departamentals de l'Arieja (ADA).
- ▶ National Archives (Estats Units d'Amèrica, NA):
  - ▷ Fons: General Records of the Department of State

## FONTS BIBLIOGRÀFIQUES:

- ▶ ALADERN, J., *Cartas andorranes*, Andorra, Promocions literàries: col·lecció Andorra Història i Literària, 1983.
- ▶ ARMENGOL, T., *Més de 100 anys de contrapàs a Andorra la Vella*, Andorra la Vella, Comú d'Andorra la Vella, 2018.
- ▶ BARAUT, C., “Enric Marfany i Bons. Fill de Sant Julià de Lòria. Autor de l'Himne Nacional d'Andorra”, *Església d'Urgell*, núm. 238 (març, 1995), p. 5-7; *Àgora cultural*, núm. 22, 23, 24 (abril, 2014).
- ▶ BARAUT, C., *Nostra Senyora de Meritxell. Patrona del Principat d'Andorra, 1873-1998*, Canillo, Aina, 1998.
- ▶ CHICA FERNÀNDEZ, P., “Andorra i la Societat de Nacions (1921-1935), Ex-Libris Casa Bauró, núm. 26, Andorra, Biblioteca Nacional d'Andorra, 2023: [ENLLAÇ \[En línia: 19 d'abril de 2024\]](#).”
- ▶ COMA, M. (coord.), *Andorra, un profund i llarg viatge*, Andorra, Govern d'Andorra; Fundació Crèdit Andorrà, 2009.
- ▶ *Constitució del Principat d'Andorra*, Andorra, Consell General-Principat d'Andorra, 1993.
- ▶ ESCORIHUELA, I., *L'instant màgic: pioners de la fotografia andorrana (1884-1930)*, Andorra, Govern d'Andorra, 2014, p. 7-8: [ENLLAÇ \[En línia: 24 d'abril de 2024\]](#).

- ▶ FITER, R., *Introducció al dret administratiu andorrà*, Andorra, Casal i Vall, 1974.
- ▶ MARFANY BONS, E., *Himne andorrà i marxa del Consell*, Barcelona, Talleres de grabado y estampación musical de A. Boileau y Bernasconi, 1914.
- ▶ PINYOL TORRENTS, R., “De l’Himne cerdà a l’Himne andorrà. Notes sobre estiueig, música i literatura al Puigcerdà de finals del segle XIX”, *Querol: revista cultural de Cerdanya*, núm. 26 (2020).
- ▶ PUIGORIOL, A., *Andorra, el meu país*, Andorra la Vella, Consell General, 2003 (re-edició).
- ▶ VERGÉS PONS, O., *Carlemany i Andorra. Història de la Carta Pobla, el document que va originar una llegenda*, Encamp-Montellà, Anem Editors, 2021.

### **FONTS HEMEROGRÀFIQUES:**

- ▶ ALADERN, J., “Lo Cant de la Valira. Himne andorrà”, *Occitània: revista literària i social de les terres de Llengua d’Òc*, núm. 5 (1 de maig de 1905).
- ▶ ALEMANY i BORRÀS, J., “Himne Andorra”, *La Il·lustració catalana*, núm. 722 (8 d’abril de 1917).
- ▶ PLA, J., “Cosas de Andorra”, *Destino*, 7 d’octubre de 1972.
- ▶ POL, A., “Cent anys de l’himne andorrà”, *El Periòdic d’Andorra*, 6 de setembre de 2014: [ENLLAÇ \[En línia: 19 d’abril de 2024\]](#).
- ▶ PORCHERON, L., “Dans les Vallées d’Andorre. La fête religieuse et nationale du 8 septembre”, *Le Petit Marseillais*, 6 de setembre de 1935.
- ▶ “La venida del señor Arzobispo”, *El Castellano*, 11 de juny de 1919.
- ▶ “Berguedà Alt. Pobla de Lillet”, *La Veu de Catalunya*, 23 d’agost del 1919.
- ▶ “Des de les Valls d’Andorra. Entrada del seu nou Príncep Sobirà, el bisbe d’Urgell Dr. Guitart”, *La Veu de Catalunya*, 4 d’agost de 1920.
- ▶ “Solemne coronació de la imatge de Nostra Dona de Meritxell, Patrona de les Valls d’Andorra”, *La Veu de Catalunya*, 15 de setembre de 1921.
- ▶ “Distribución de premios a los alumnos de las Escuelas Dominicales de la Universidad Pontificia de Burgos”, *El Castellano*, 13 de juliol de 1925.
- ▶ “Crònica d’Andorra”, *La Veu de Catalunya*, 18 de juny de 1935.

Fimure



El gran Cardenal i monpa — re del



cel rei — da m do na — de Me nit vell la



lla en bre do na cius pen tret — sols an